

Dorovė

Teisinga kalba

Ir kokia, vienuoliai, yra teisinga kalba? Susilaikymas nuo melagystės, susilaikymas nuo kiršinančios kalbos, susilaikymas nuo šiurkščios kalbos, susilaikymas nuo tuščių plepalų – tai, vienuoliai, vadinama teisinga kalba.

(SN 45.8)

Neteisingos kalbos apibrėžimas

(1) Štai, Čunda, kažkas meluoja. Pakviestas į tarybą, susirinkimą, pas gimines, į gildiją ar į teismą ir paklaustas kaip liudytojas: „Taigi, gerasis žmogau, pasakyk, ką žinai,” – nežinodamas jis sako, kad žino arba žinodamas sako, kad nežino, nematydamas sako, kad mato arba matydamas sako, kad nemato. Taip jis sąmoningai meluoja dėl savo, kito ar kokios nors nereikšmingos žemiškos naudos.

(2) Jis kiršina. Išgirdęs čia, pasakoja kitur, tam, kad supykdytų anuos su čionykščiais; arba išgirdęs ten, pasakoja čia, tam, kad supykdytų čionykščius su anais. Taip jis suardo, suskaldo santarvę, neleidžia jai atsirasti. Jis žavisi susiskaldymu, gėrįsi susiskaldymu, savo kalba skatina susiskaldymą.

(3) Jis kalba šiurkščiai, taria žodžius, kurie yra šaižūs, raižūs, skaudinantys kitus, žeidžiantys kitus, ant pykčio ribos, nevedantys į sutelktį.

(4) Jis tusčiai plepa, kalba ne laiku, kalba, ko nebūta, kalba, kas kenksminga, kalba ne apie mokymą, ne apie discipliną. Jo kalba bevėrtė, nesavalaikė, nepagrįsta, neapybrėžta ir beprasmė.

Teisingos kalbos apibrėžimas

(1) Štai, Čunda, kažkas atsisakęs melagystės, susilaiko nuo melagystės. Pakviestas į tarybą, susirinkimą, pas gimines, į gildiją ar į teismą ir paklaustas kaip liudytojas: „Taigi, gerasis žmogau, pasakyk, ką žinai,” – nežinodamas jis sako, kad nežino arba žinodamas sako, kad žino, nematydamas sako, kad nemato arba matydamas sako, kad mato. Taip jis nemeluoja sąmoningai dėl savo, kito ar kokios nors nereikšmingos žemiškos naudos.

(2) Atsisakęs kiršinančios kalbos, jis susilaiko nuo kiršinančios kalbos; išgirdęs čia, jis nepasakoja kitur, tam, kad nesupykdytų anuos su čionykščiais; arba išgirdęs ten, jis nepasakoja čia, tam, kad nesupykdytų čionykščius su anais. Taip jis atstato suardytą (draugystę) arba palaiko (esamą) vienybę, jis džiaugiasi santarve, žavisi santarve, gėrįsi santarve, savo kalba skatina santarvę.

(3) Atsisakęs šiurkščios kalbos, jis susilaiko nuo kalbėjimo šiurkščiai. Jis taria žodžius, kurie yra nepriekaištingi, malonūs klausai, mieli, širdingi, mandagūs, patinkantys daugeliui, malonūs daugeliui.

(4) Atsisakęs tuščių plepalų, jis susilaiko nuo tuščio plepėjimo, kalba laiku, kalba tai, kas būta, kalba iš esmės, kalba apie mokymą, kalba apie discipliną, jis taria vertingus žodžius, savalaikius, argumentuotus, aiškius, prasmingus.

(AN 10.176)

Melas

Panašiai, Rahula, kaip kad jei būtų karališkasis dramblys, turintis iltis ilgas kaip vežimo stulpai, pilnai užaugęs, aukštaūgis ir įpratęs kovoti, mūšyje atliekantis savo darbą priekinėmis ir užpakalinėmis kojomis, kūno priekiu ir galu, galva ir ausimis, iltimis ir uodega, tačiau saugantis savo liemenį.

Tada ant jo jojantysis galvoja: „Šis gi karališkasis dramblys, turintis iltis ilgas kaip vežimo stulpai, pilnai užaugęs, aukštaūgis ir įpratęs kovoti, mūšyje atliekantis savo darbą priekinėmis ir užpakalinėmis kojomis... iltimis ir uodega, tačiau saugantis savo liemenį. Jis dar neatsižadėjo savo gyvybės.“

Kada gi, Rahula, karališkasis dramblys, turintis iltis ilgas kaip vežimo stulpai, pilnai užaugęs, aukštaūgis ir įpratęs kovoti, mūšyje atlieka savo darbą priekinėmis ir užpakalinėmis kojomis... iltimis ir uodega, taip pat ir liemeniu, tada ant jo jojantysis galvoja: „Šis gi karališkasis dramblys, turintis iltis ilgas kaip vežimo stulpai, pilnai užaugęs, aukštaūgis ir įpratęs kovoti, mūšyje atlieka savo darbą priekinėmis ir užpakalinėmis kojomis, kūno priekiu ir galu, galva ir ausimis, iltimis ir uodega, taip pat ir liemeniu. Jis atsižadėjo savo gyvybės. Dabar nėra nieko, ko šis karališkasis dramblys nepadarytų.“

Lygiai gi taip, Rahula, kai žmogus nesigėdija sąmoningai meluoti, nėra, sakau, nieko blogo, ko jis nepadarytų. Todėl, Rahula, turėtum taip mokytis: „Nesakysiu melo net juokais.“

(MN 61)

Kalbos aspektai

- savalaikė ar nesavalaikė,
- teisinga ar melaginga,
- švelni ar šiurkšti,
- naudinga ar kenksminga,
- geraširdiška ar piktanoriška

(MN 21, AN 5.198)

Kada kalba Buda?

Teisinga	Naudinga	Maloni	Buda kalba
–	–	–	–
+	–	–	–
+	+	–	+ tinkamu laiku
–	–	+	–
+	–	+	–
+	+	+	+ tinkamu laiku

(MN 58)

Teisingas veiksmas

Ir koks, vienuoliai, yra teisingas veiksmas? Susilaikymas nuo žudymo, susilaikymas nuo vogimo, susilaikymas nuo neskaistumo – tai, vienuoliai, vadinama teisingu veiksmu. (SN 45.8)

Neteisingo veiksmo apibrėžimas

(1) Štai, Čunda, kažkas yra žudikas, žiaurus, su suteptomis krauju rankomis, linkęs mušti ir žudyti, be gailesčio gyvoms būtybėms.

(2) Jis ima tai, kas neduota, vagia kitų žmonių turtą ir nuosavybę kaime ar miške.

(3) Jis svetimauja. Jis turi lytinių santykių su moterimis, kurias saugo motina, tėvas, motina ir tėvas, brolis, sesuo ar giminaičiai, kurias saugo jų *Dhamma*, kurios turi vyrą, kurių pažeidimas užtraukia bausmę, arba net su jau susižadėjusia moterimi.

Teisingo veiksmo apibrėžimas

(1) Štai, Čunda, kažkas, atsisakęs žudymo, susilaiko nuo žudymo. Atidėjęs lazda, atidėjęs ginklus, jis yra kuklus, gailiaširdis, gyvena su gailesčiu visoms gyvoms būtybėms.

(2) Atsisakęs imti tai, kas neduota, jis susilaiko nuo ėmimo to, kas neduota. Jis nevagia kitų žmonių turto ir nuosavybės kaime ar miške.

(3) Atsisakęs svetimavimo, jis susilaiko nuo svetimavimo. Jis neturi lytinių santykių su moterimis, kurias saugo motina, tėvas, motina ir tėvas, brolis, sesuo ar giminaičiai, kurias saugo jų *Dhamma*, kurios turi vyrą, kurių pažeidimas užtraukia bausmę, arba su jau susižadėjusia moterimi.

(AN 10.176)

Teisingas pragyvenimo šaltinis

Ir koks, vienuoliai, yra teisingas pragyvenimo šaltinis? Štai, tauriųjų mokinys atsisakęs neteisingo pragyvenimo šaltinio, verčiasi teisingu pragyvenimo šaltiniu. Tai, vienuoliai, vadinama teisingu pragyvenimo šaltiniu.

(SN 45.8)

Penki priesakai

1. Susilaikyti nuo žudymo.
2. Susilaikyti nuo vogimo.
3. Susilaikyti nuo svetimavimo.
4. Susilaikyti nuo melagystės.
5. Susilaikyti nuo svaiginimosi.

Sulaužymo veiksniai

1. Žudymas
 - a. gyva būtybė,
 - b. žinojimas, kad būtybė gyva,
 - c. ketinimas nužudyti,
 - d. pastanga nužudyti,

- e. dėl tos pastangos būtybė žūsta.
- 2. Vogimas
 - a. daiktas laikomas kažkieno nuosavybe,
 - b. žinojimas, kad kažkas laiko tą daiktą savo nuosavybe,
 - c. ketinimas pavogti,
 - d. pastanga pavogti,
 - e. dėl tos pastangos įvyksta vagystė.
- 3. Svetimavimas
 - a. vyras ar moteris, su kuriais nedera turėti lytinių santykių,
 - b. ketinimas lytiškai santykiauti,
 - c. pastanga lytiškai santykiauti,
 - d. įvyksta lytinė sueitis.
- 4. Melagystė
 - a. kalba melaginga,
 - b. ketinimas pameluoti,
 - c. pastanga pameluoti,
 - d. kitas žmogus supranta tai, kas buvo pasakyta.
- 5. Svaiginimasis
 - a. svaiginanti medžiaga,
 - b. noras suvartoti medžiagą,
 - c. pastanga suvartoti medžiagą,
 - d. medžiaga suvartota.

Teigiami atitikmenys

1. Geraširdiškumas ir atjauta.
2. Teisingas pragyvenimo šaltinis.
3. Juslių sutvardymas.
4. Nuoširdumas.
5. Atida ir aiškus supratimas.

Kaip nustatome, kas dora

Mokymas apie pritaikymą sau

(1) Štai, namų šeimininkai, tauriųjų mokinys svarsto taip: „Aš noriu gyventi, nenoriu mirti, trokštu laimės, nenoriu kentėti. Jei kas nors iš manęs norinčio gyventi, nenorinčio mirti, trokštančio laimės, nenorinčio kentėti atimtų gyvybę, man tai nepatiktų, būtų nemalonu. Ir tikrai, jei aš iš ko nors norinčio gyventi, nenorinčio mirti, trokštančio laimės, nenorinčio kentėti atimčiau gyvybę, jam tai taip pat nepatiktų, būtų nemalonu. Tai, kas nepatinka ir yra nemalonu man, kitiems taip pat nepatinka ir yra nemalonu. Kaip aš galėčiau padaryti kitam tai, kas man nepatinka ir yra nemalonu?“

Dėl tokio apsvarstymo jis ir **pats** susilaiko nuo žudymo, ir **ragina kitus** susilaikyti nuo žudymo, ir **giria** susilaikymą nuo žudymo. Taip jo elgesys kūnu yra išgrynintas iš trijų pusių.

(2) Toliau, namų šeimininkai, tauriųjų mokinys svarsto taip: „Jei kas nors iš manęs paimtų tai, kas neduota, t.y. pavogtų, man tai nepatiktų, būtų nemalonu. Ir tikrai, jei aš iš

ko nors paimčiau tai, kas neduota, t.y. pavogčiau, jam tai taip pat nepatiktų, būtų nemalonu. Tai, kas nepatinka ir yra nemalonu man, kitiems taip pat nepatinka ir yra nemalonu. Kaip aš galėčiau padaryti kitam tai, kas man nepatinka ir yra nemalonu?”

Dėl tokio apsvarstymo jis ir pats susilaiko nuo ėmimo to, kas neduota, ir kitus ragina susilaikyti nuo ėmimo to, kas neduota, ir giria susilaikymą nuo ėmimo to, kas neduota. Taip jo elgesys kūnu yra išgrynintas iš trijų pusių.

(3) Toliau, namų šeimininkai, taurių mokinys svarsto taip: „Jei kas nors sugundytų mano žmonas, man tai nepatiktų, būtų nemalonu. Ir tikrai, jei aš sugundyčiau kieno nors žmonas, jam tai taip pat nepatiktų, būtų nemalonu. Tai, kas nepatinka ir yra nemalonu man, kitiems taip pat nepatinka ir yra nemalonu. Kaip aš galėčiau padaryti kitam tai, kas man nepatinka ir yra nemalonu?”

Dėl tokio apsvarstymo jis ir pats susilaiko nuo svetimavimo, ir kitus ragina susilaikyti nuo svetimavimo, ir giria susilaikymą nuo svetimavimo. Taip jo elgesys kūnu yra išgrynintas iš trijų pusių.

(4) Toliau, namų šeimininkai, taurių mokinys svarsto taip: „Jei kas nors pakenktų man melagyste, man tai nepatiktų, būtų nemalonu. Ir tikrai, jei aš pakenkčiau kam nors melagyste, jam tai taip pat nepatiktų, būtų nemalonu. Tai, kas nepatinka ir yra nemalonu man, kitiems taip pat nepatinka ir yra nemalonu. Kaip aš galėčiau padaryti kitam tai, kas man nepatinka ir yra nemalonu?”

Dėl tokio apsvarstymo jis ir pats susilaiko nuo melagystės, ir kitus ragina susilaikyti nuo melagystės, ir giria susilaikymą nuo melagystės. Taip jo elgesys žodžiais yra išgrynintas iš trijų pusių.

(5) Toliau, namų šeimininkai, taurių mokinys svarsto taip: „Jei kas nors kiršinančia kalba supykdytų mane su draugais, man tai nepatiktų, būtų nemalonu. Ir tikrai, jei aš kiršinančia kalba supykdyčiau ką nors kitą su draugais, jam tai taip pat nepatiktų, būtų nemalonu... Taip jo elgesys žodžiais yra išgrynintas iš trijų pusių.

(6) Toliau, namų šeimininkai, taurių mokinys svarsto taip: „Jei kas nors apipiltų mane šiurkščia kalba, man tai nepatiktų, būtų nemalonu. Ir tikrai, jei aš apipilčiau ką nors kitą šiurkščia kalba, jam tai taip pat nepatiktų, būtų nemalonu. Tai, kas nepatinka ir yra nemalonu man... Taip jo elgesys žodžiais yra išgrynintas iš trijų pusių.

(7) Toliau, namų šeimininkai, taurių mokinys svarsto taip: „Jei kas nors apibertų mane nesąmoninga kalba, tuščiais plepalais, man tai nepatiktų, būtų nemalonu. Ir tikrai, jei aš apiberčiau ką nors nesąmoninga kalba, tuščiais plepalais, jam tai taip pat nepatiktų, būtų nemalonu. Tai, kas nepatinka ir yra nemalonu man, kitiems taip pat nepatinka ir yra nemalonu. Kaip aš galėčiau padaryti kitam tai, kas man nepatinka ir yra nemalonu?”

Dėl tokio apsvarstymo jis ir pats susilaiko nuo tuščių plepalų, ir kitus ragina susilaikyti nuo tuščių plepalų, ir giria susilaikymą nuo tuščių plepalų. Taip jo elgesys žodžiais yra išgrynintas iš trijų pusių.

(SN 55.7)

Veiksmų stebėjimas

Rahula, kai nori atlikti veiksmą kūnu, kalba arba protu turėtum taip pasižiūrėti į tą patį veiksmą: „Ar šis veiksmas, kurį noriu atlikti kenkia pačiam, ar kenkia kitiems, ar kenkia abiem? Ar tai yra nedoras veiksmas, su skausmingomis pasekmėmis, skausmingais rezultatais?” Jei, Rahula, taip pasižiūrėdamas žinai, kad šis veiksmas, kurį nori atlikti kenkia pačiam, ar kenkia kitiems, ar kenkia abiem, tai yra nedoras, su skausmingomis

pasekmėmis, skausmingais rezultatais, tuomet, Rahula, tikrai neturėtum atlikti tokio veiksmo. Bet jei, Rahula, taip pasižiūrėdamas žinai, kad šis veiksmas, kurį nori atlikti, nei kenkia pačiam, nei kenkia kitiems, nei kenkia abiem, tai yra doras veiksmas, su maloniomis pasekmėmis, maloniais rezultatais, tuomet, Rahula, tokį veiksma kūnu, kalba arba protu turėtum atlikti.

Taip pat, Rahula, atlikdamas veiksma kūnu, kalba arba protu, turėtum taip pasižiūrėti į tą patį veiksma: „Ar šis veiksmas, kurį atlieku, kenkia pačiam, ar kenkia kitiems, ar kenkia abiem? Ar tai yra nedoras veiksmas, su skausmingomis pasekmėmis, skausmingais rezultatais?” Jei, Rahula, taip pasižiūrėdamas žinai, kad šis veiksmas, kurį atlieki, kenkia pačiam, ar kenkia kitiems, ar kenkia abiem, tai yra nedoras veiksmas, su skausmingomis pasekmėmis, skausmingais rezultatais, tuomet, Rahula, turėtum sustabdyti tokį kūno veiksma. Bet jei, Rahula, taip pasižiūrėdamas žinai, kad šis veiksmas, kurį atlieki, nei kenkia pačiam, nei kenkia kitiems, nei kenkia abiem, tai yra doras veiksmas, su maloniomis pasekmėmis, maloniais rezultatais, tuomet, Rahula, turėtum tęsti tokį kūno, kalbos arba proto veiksma.

Taip pat, Rahula, atlikęs veiksma kūnu arba kalba, turėtum taip pasižiūrėti į tą patį veiksma: „Ar šis veiksmas, kurį atlikau, kenkia pačiam, ar kenkia kitiems, ar kenkia abiem? Ar tai yra nedoras veiksmas, su skausmingomis pasekmėmis, skausmingais rezultatais?” Jei, Rahula, taip pasižiūrėdamas žinai, kad šis veiksmas, kurį atlikai, kenkia pačiam, ar kenkia kitiems, ar kenkia abiem, tai yra nedoras veiksmas, su skausmingomis pasekmėmis, skausmingais rezultatais, tuomet, Rahula, turėtum prisipažinti atlikęs tokį veiksma, atskleisti jį ir atvirai išdėstyti mokytojui arba savo išmintingiems draugams šventame gyvenime. Prisipažinęs (atlikęs tokį veiksma), atskleidęs (jį) ir atvirai išdėstęs, turėtum susilaikyti (nuo jo) ateityje. Bet jei, Rahula, taip pasižiūrėdamas žinai, kad šis veiksmas kūnu arba kalba, kurį atlikai, nei kenkia pačiam, nei kenkia kitiems, nei kenkia abiem, tai yra doras veiksmas, su maloniomis pasekmėmis, maloniais rezultatais, tuomet, Rahula, turėtum gyventi džiaugsmingas ir palaimingas, dieną ir naktį lavindamas doras būsenas.

...

Taip pat, Rahula, atlikęs veiksma protu, turėtum taip pasižiūrėti į tą patį veiksma: „Ar šis veiksmas, kurį atlikau, kenkia pačiam, ar kenkia kitiems, ar kenkia abiem? Ar tai yra nedoras veiksmas, su skausmingomis pasekmėmis, skausmingais rezultatais?” Jei, Rahula, taip pasižiūrėdamas žinai, kad šis veiksmas, kurį atlikai, kenkia pačiam, ar kenkia kitiems, ar kenkia abiem, tai yra nedoras veiksmas, su skausmingomis pasekmėmis, skausmingais rezultatais, tuomet, Rahula, turėtum pasišlykštėti, susigėdyti, pasibjaurėti tokiu veiksmu. Pasišlykštėjęs, susigėdęs, pasibjaurėjęs (tokiu veiksmu), turėtum susilaikyti (nuo jo) ateityje. Bet jei, Rahula, taip pasižiūrėdamas žinai, kad šis veiksmas, kurį atlikai protu, nei kenkia pačiam, nei kenkia kitiems, nei kenkia abiem, tai yra doras veiksmas, su maloniomis pasekmėmis, maloniais rezultatais, tuomet, Rahula, turėtum gyventi džiaugsmingas ir palaimingas, dieną ir naktį lavindamas doras būsenas.

(MN 61 sutrumpinta)